

**ORTA ÇAĞ İNGİLTERE’SİNDE ŞERİFLİK KURUMUNUN GELİŞİMİNE DAİR MUKAYESELİ  
BİR DEĞERLENDİRME  
Dr. Öğr. Üyesi Halil YAVAŞ\***

**Öz:** Çalışmamızda, İngilizce konuşulan birçok ülkede görülen şeriflik kurumunun Orta Çağ İngiltere’sindeki kökenleri ve gelişim süreci araştırılmıştır. Bunun için kurumun Anglo-Sakson krallıkları döneminden itibaren oluşumu incelenmiş, devamında yetkilerinin genişlemesi ve daralması ele alınmıştır. Şerifliğin, gerefa, reeve, kont, vikont, aldermen gibi muhtelif görevlilerle ilişkisi, onların taşrada, asayiş, yargı ve yürütme erkelerine sahip olma süreçleri, sonrasında da zamanla bu yetkilerindeki daralmaları incelenmiştir. Özellikle mali konularda kralın işini kolaylaştırmakla birlikte yine aynı hususlarda muhtelif sorunların çıkmasına sebep olan kişiler oldukları tespit edilmiştir. Öte yandan kralın taşradaki merkezileştirme aracı olarak soylu sınıfının tepkisini çekmeleri ve reform çalışmalarının çoğunda onlarla ilgili maddelerin yer aldığı görülmüştür. Bütün bu değerlendirmeler için Henry of Huntingdon ve Roger of Howden gibi dönem kaynaklarından bazı örneklerle birlikte; William Stubbs, F. W. Maitland, William A. Morris, Judith Green ve Keith Feiling başta olmak üzere bu alanda önemli çalışmalar yapmış modern araştırmacılardan istifade edilmiştir. Ayrıca şeriflik ile benzer fonksiyonlara sahip olan Kıta’daki vikont ve İslam dünyasındaki kadılık kurumlarıyla kıyaslamalarda bulunulmuştur. Bu doğrultuda kadılıkla ilgili Nizamü'l-Mülk ve İmam Maverdi’nin bazı değerlendirmeleri nakledilmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Şeriflik, Gerefa, Aldermen, Reeve, Kadi.

**A COMPARATIVE EVALUATION OF THE DEVELOPMENT OF THE SHERIFF’S  
OFFICE IN MEDIEVAL ENGLAND**

**Abstract:** In our study, the origins and development process of the sheriff’s office in Medieval England, which is seen in many English-speaking countries, has been investigated. For this purpose, the formation of the institution from the period of the Anglo-Saxon kingdoms has been studied. Afterwards, the expansion and contraction of its powers were discussed. The relationship of the sheriff’s office with various officials such as gerefa, reeve, count, viscount, aldermen has been analyzed. In addition, their processes of having security, judicial and executive powers in the provinces, and then their loss of some of these powers were examined. It has been determined that they cause some problems, especially in financial matters, while making the king’s job facilitate. On the other hand, they drew the reaction of the noble class as a means of centralizing the king in the provinces. For this reason, it has been seen that most of the reform studies include provision related to them. For all these evaluations, some examples from period sources such as Henry of Huntingdon and Roger of Howden were used. Afterwards, modern researchers who made important studies in this field, especially William Stubbs, F. W. Maitland, William A. Morris, Judith Green and Keith Feiling, were used. In addition, comparisons were made with the viscount in the Continent, which has similar functions with the sheriff, and the kadi in the Islamic world. For this purpose, some of the opinions of Nizamü'l-Mülk and Imam Maverdi on the institution of kadi have been conveyed.

**Keywords:** Sheriff, Gerefa, Aldermen, Reeve, Kadi,

\* Hitit Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, ORCID ID: 0000-0001-5642-0141, halil.yavas@yahoo.com.

## Giriş

Şeriflik, genel olarak İngilizce konuşulan ülkelerde bilinen, dokuz yüzyıldan fazla bir süredir ayırt edici özelliklerini koruyarak varlığını sürdüren tek laik kurumdur (Morris, 1918, 20). Bu konuya girmeden evvel Orta Çağ İngiltere'sindeki idari yapılanmaya kısaca değinmekte fayda vardır. İngiliz monarşisi, gelişmiş taşra teşkilatı nedeniyle XI. yüzyılın Batı Avrupa'sındakilere nazaran sıra dışı uygulamalara sahiptir. Norman fethi sonrasında İngiltere'nin büyük bir kısmı güneyde *yüz*, kuzeyde *wapentake* denilen yapılar başta olmak üzere muhtelif idari birimlere ayrılmıştır. Bunlar, şeriflerin yetkisi altında *shire* denilen daha büyük bir idari birim altında gruplandırılmışlardır. Shirelar ise bir çeşit bölgesel valilik pozisyonundaki kontluklara bağlıydı (Green, 1989, 118). Bu yapılanma, sadece idari amaçla oluşturulmamış, yargı, asayiş ve dini faaliyetlerin yürütülmesinin kolaylaştırılması da hedeflenmiştir (Stubbs, 1926, 104).

Anglo-Sakson kayıtlarında daha geç dönemde görülen Wapentake ve yüz, Tacitus'un zikrettiği *pagus*, İskandinavya'daki *haerred*, Almanya'daki *huntari* veya *gau* denilen yapılara denk gelmektedir. İngiltere'nin bir dönem Viking hâkimiyetinde kalan orta ve kuzey bölümlerinde bulunmasından yola çıkılarak Wapentake'in İskandinavlarla ilişkili olduğu düşünülmektedir (Stubbs, 1926, 104). Nitekim dönemin İzlanda'sında rastlanılan *vapnatak* (İng. weapon-taking) sözcüğü bu düşüncüyü desteklemektedir. İzlanda'da althing denilen genel kurullarda, toplantı konusu karara bağlanılana kadar üyeler silahlarını geride tutarlardı. Karar bir neticeye ulaştıktan sonra, tahminimize göre silahlar birbirlerine vurularak “vapnatak” denilen bir çeşit oylama tezahüratı yapılmaktaydı (Du Chaillu, 1890, 521). Genellikle güneyde karşımıza çıkan yüz ise daha geç bir dönemde coğrafi bir ifade olarak kullanılmıştır. Buna göre, yüz *hide*'lik<sup>1</sup> bir bölgeyi ifade etmekle birlikte krala yüz asker sunan yerleşimlere de karşılık gelmektedir. Başka bir yoruma göre her biri tek bir savaşçı temin eden yüz *hide*'a denk gelmektedir (Stubbs, 1926, 105). Bunların yanında bu sözcük söz konusu bölgelerdeki Yüzler mahkemesi ile de anılmaktadır. Onuncu yüzyılın ortalarına ait Yüzler Nizamnamesi, bu mahkemenin dört haftada bir toplanıp görevini yerine getirdiğini bildirmektedir (Miller, 2014, 249).

Wapentake ve yüz'den sonraki bir üst konumdaki idari birim olan “scir” veya “shire”dir. Fakat Bu sözcükler de yüz'de olduğu gibi muhtemelen erken dönemlerde belirli bir yargı

<sup>1</sup> Anglo-Sakson dönemlerinde bir ailenin bir yılda işleyebileceği büyüklükteki araziye ifade eden bir sözcüktür. Norman fethinden sonra da bir süre daha kullanılmaya devam edilmiştir. Bkz. The Oxford English Dictionary, 207. <sup>1</sup> *hide* yaklaşık 0,5 kilometre kareye denk gelmektedir. Bkz. <https://converterin.com/area/square-kilometer-km2-to-hide.html>

bölgesini ifade etmek için kullanılmakta olup, daha sonraları sınırları belirlenmiş idari bir yerleşim bölgesi anlamı kazanmıştır (Williams, 1999, 54). Her shire birkaç tane yüz içermekle birlikte bu sınıflandırma çok sistematik değildir. Shire'in örgütlenmesi, yüzlerinkiyle hemen hemen aynı karakterde olup, erken dönemlerde aldermen veya gerefa denilen üst düzey görevliler tarafından idare edilmekteydi (Stubbs, 1926, 124). Anglo-Sakson kralı Athelstan (925-941) dönemindeki ünlü *Ludicia Civitatis Lundonie* isimli kanun, gerefa'nın olduğu bölgeyi bir scir olarak tanımlamaktadır. Bazı araştırmacılar, shire için scir kelimesinin kullanımının daha uygun olacağını ifade etmişlerdir (Morris, 1918, 21). Wessex'te, Hamptonscire, Dafnascire, Bearocscire gibi shire'a denk gelen scir ile biten isimlere çok erken dönemlerde rastlanılmaktadır. Tüm krallığın shire denilen birimlere ayrılması ise Edgar'a (959-975) kadar tamamlanamayacaktır (Stubbs, 1926, 123; Stone, 1983, viii). Bu genel tanımlamalardan sonra şeriflik kurumunu daha iyi anlamak için shire'ların idari biçimlerini ve daha erken dönemde burada karşımıza çıkan görevlileri ele alabiliriz.

#### **Erken Orta Çağ İngiltere'sinde Taşra İdaresi**

Erken Orta Çağ'da İngiltere'de taşrada iki tane üst düzey idareci karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan aldermen denilenler, daha üst konumda olduğunu düşündüğümüz ve bir çeşit kont olarak da tanımlayabileceğimiz görevlilerdir. Bu görevlilere eski Anglosakson dillerinde *heretoga*, eski Almancada *herizohho* ve modern Almancada ise *herzog* denilmektedir. Tacitus bunu dük diye ifade etmektedir (Kemble, 1849, 125). Erken dönemlerde ilçelerdeki yargı sisteminin idaresini yürüten aldermenler, hem kamu hem de ceza davalarında geniş yetkilere sahip olup, ayrıca cezaların infazından da sorumlulardı. Scirgerefan veya şerif denilen görevliler ise ona bağlı çalışmaktaydılar. Ayrıca Frank grafi gibi, shire'daki aldermen de askeri bir liderdi. "Shire" ve "reeve" (memur, görevli) sözcüklerinin terkibinden oluşan "sheriff" (Shire- reeve) kelimesi, isimden de anlaşılacağı üzere shire denilen idari birimlerde aldermen'e bağlı veya birlikte çalışan yöneticileri ifade etmektedir. Ancak kayıtlarda erken dönemler için reeve sözcüğünden ziyade gerefa kelimesi kullanılmaktadır. Peki, bu gerefalar kimdi (Kemble, 1849, 137). Bu sözcük de genellikle yalnız kullanılmayıp shire'in karşılığı olan scir ile birlikte scir-gerefa şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bede'nin *Ecclesiastical History*'sinin Eski İngilizce versiyonunda gerefa (giroefa) olarak geçen sözcüğün Latince karşılığı "praefectus"tur. Hem gerefa hem de praefectus, taşrada en alt seviyedeki reeve denilen memurlardan yüksek rütbeli kraliyet memurlarına kadar geniş bir anlama sahiplerdir (Chadwick, 1963, 228-230; Williams, 1999, 51).

Gerefa sözcüğünün etimolojik kökenine incek olursak en eski ve en popüler iddiaya göre kıdemi ifade eden kelimelerle ilişkilidir. Almanca *grau*, Anglosaxon dilinde *graeg*, günümüz

İngilizcesinde *gray* (gri) kelimeleriyle bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Gri renk ile ilişkilendirilmesi muhtemelen, Türkler başta olmak üzere bazı halklarda görülen aksakallı nitelimesinde olduğu gibi tecrübeli ve yaşlı kişileri ifade etmektedir. İleri yaşı belirten sözcüklerin daha fazla tercih edilmesi bu konuda önemli destek olarak kabul edilmiştir. Bir başka görüş, *gerefa*'nın, yağmalamak anlamındaki *reafan*'dan türeyen *gereafa*'ya dayandığını ileri sürmektedir. Bu tez, görevlilerin para cezalarını ve benzerlerinin tahsil etmeleri hasebiyle sıkça tahsildar şeklinde tercüme edilmesine dayanmaktadır. Son olarak değineceğimiz iddia ise ünlü anlamındaki *rof* ile yüksek sesle çağırmak anlamındaki *rofan* sözcükleriyle bağlantılıdır. Bu durumda *gerefa* ismi, celp veya ilân eden memur anlamı taşımaktadır (Kemble, 1849, 152-154).

Tarihçiler, *gerefa* ile *aldermen*in görevleri arasındaki ayrım konusunda karmaşa yaşamaktadırlar. Zira her iki görevlinin de ilçenin başında bir arada olduğu varsayılmış ve bu düşüncenin içerdiği ikili kontrolü açıklamak için çeşitli teoriler öne sürülmüştür. Bu nedenle, *aldermen*in ulusu temsil ettiği, *gerefa* veya *shire-reeve*'in ise kralın kişisel bir memuru olduğu iddia edilmiştir. Ama bu pek mümkün görünmemektedir. *Scir-gerefa* kelimesi daha erken dönemlerden beri varken, her ilçede bir *aldermen*'in olduğundan söz edilemez (Chadwick, 1963, 230). Morris, *aldermen*in *shire* meclisinin başı olarak yargı görevlerini şahsen yerine getirdiğini ifade eder. *Aldermen*'in yokluğunda bu vazifeyi şerif yerine getirmektedir. Bu durumda şerifin yargı yetkileri, *aldermen*'e dayandığı düşünülmektedir (Kemble, 1849, 137; Morris, 1918, 28). Bütün bunlardan anlaşıldığı üzere şerifin çıkarları ile *aldermen*'in çıkarları arasında aktif bir karşıtlık olması pek mümkün görülmemektedir (Morris, 1918, 40).

Sonraları *gerefa* sözcüğü yerine kullanılan *reeve*'lerin ortaya çıkışı, merkezi bir karardan ziyade yereldeki ihtiyaca binaen şekillenmiş olması muhtemeldir. Anglo-Sakson krallıklar döneminde her aristokratın sorumluluğundaki bölgede genellikle bir *reeve* olması icap etmekteydi. *Aethelstan* döneminde ise benzer şekilde toprak sahiplerinin, her bir çiftlikte bir *reeve* bulundurması gerekmekteydi. Söz konusu mülkte yaşayanlar arasındaki düzeni korumaktan sorumlu olan bu görevliler, anladığımız kadarıyla bir çeşit kâhya işlevine sahiplerdi. Bunları ifade etmek için kullanılan sözcüğün görev tanımı da anlamı da sonraları genişleyecektir. Örneğin bir kasabanın *reeve*'i için *port-gerefa* sözcüğü kullanılacaktır ki bunlar daha ziyade ticareti denetimle vazifelidirler (Chadwick, 1963, 229-232). Yaşlı Edward (901-925) onları dört haftada bir tertip edilen davaların günlerinin belirlenebileceği bir toplantı yapmakla görevlendirmiştir. Böylece sözcük bir çeşit yasama ve yargılama anlamı da kazanacaktır (Stafford, 2014, 397). Daha sonraları ülkede her yere kolay bir şekilde ulaşamayan kralların, kendi adlarına asayiş ve adaleti sağlayacak birimler oluşturmalarıyla birlikte bu vazife daha da belirgin hale gelecektir. İşte bu süreçte yüzler ve *shire* mahkemeleri taşrada önemli bir

fonksiyon üstlenmişlerdi (Green, 2007, 38). Kurumsal gelişmeye ilişkin bu görüşler doğruysa, şerifin yükselişi, X. yüzyılda yerel yönetimin merkezileşmesini sağlayan kapsamlı hareketin bir aşamasıdır. Yani hızlı toprak genişlemesi neticesinde ortaya çıkan idari baskının arttığı Athelstan'ın döneminin bir sonucudur (Morris, 1918, 24). Biraz daha geniş bir şekilde bakacak olursak Athelstan'ın babası Yaşlı Edward yasalarının yürürlüğe girmesi ile torunu Edgar'ın ölümü (975) arasındaki yarım yüzyılda şekillendiği düşünülmektedir (Morris, 1918, 23; Gorski, 1999, 5). Resmi belgelerde, kraliyet mülklerindeki reeve'lerden de söz edilmektedir. Bunların sosyal statüleri hakkında bilgimiz yoktur (Chadwick, 1963, 229). Fakat kraliyet reevelerinin nüfuzlu konumlarını kullanarak servet biriktirdikleri düşünülmektedir (Williams, 1999, 52).

### **Norman ve Angevinler Döneminde Şeriflik**

Fetihten sonra kontlar (aldermen) ile şerifler arasındaki bağ değişecektir. Şerifler, artık kraliyetteki diğer mahalli idarecilerden (reeve) ayırt edilmeye başlanmış ve birçok ilçede öne çıkmışlardır. Fetih sonrasında eski kontların çoğu bu görevlerinden alınırken yerlerine çok az kont atanmıştı. Böylece birçok şerif doğrudan krala bağlı olarak onun yereldeki temsilcisi olmuşlardır. Çoğunun zengin toprak sahibi olması, pozisyonlarını daha da güçlendirmiştir (Green, 1989, 119). Akabinde şerifler, çeşitli yürütme ve kolluk görevinde istihdam edilmek üzere ilçe düzeyinde kralın en önemli memurları pozisyonuna yükselmişlerdir. Ayrıca o dönemde tam anlamıyla sistemleşmemişse de kraliyet gelirlerini tahsil etmek gibi mali görevleri de bulunmaktaydı. Fetih sonrası dönemdeki askeri işlevleri sanıldığından daha önemli olabilirdi. Çünkü bazı önemli kontluklarda inşa edilen yeni kalelerin sorumluluğu da onlara verilmiştir. Bununla birlikte, en önemlisi, shire ve yüz'deki mahkemede yer almaları onları çok önemli bir pozisyona getirmişti. Çünkü geniş toprakların Normanlara aktarılmasından kaynaklanan anlaşmazlıkların çoğu şeriflerin onayından geçmekteydi (Green, 1983, 129). Tees ve Ribble nehirlerini sınır olarak kabul ettiğimizde İngiltere'nin kuzeyinde bu idari yapılanmaya gidilmemiştir. Güneyin kralları Kuzey'i daha az ziyaret etmişler ve orada daha az mülk sahibi olmuşlardır. Aynı şekilde piskoposlukların hâkimiyeti de çok azalmıştır. Bu farklılıklar neticesinde kuzeyde adalet ve asayiş görevleri, şeriflerden ziyade yerel lordların elinde olmuştur (Green, 2007, 38-40).

Fatih William sonrasında yereldeki gücü iyice artan İngiliz şerifinin sahip olduğu yeni pozisyonlar ile Norman vikontu arasında büyük benzerlikler olduğu görülmektedir. Özellikle XII. yüzyıl başlarından itibaren yapılan değişikliklerle şerifin yetkileri daha da artmış, Anglo-Sakson döneminin scirgerefa'sından ziyade vikont gibi görünmeye başlamıştır. Shire'in soylu rahiplerinin gölgesinde kalan ılımlı bir adam değil, tam tersine, genellikle kendi bölgesinin en büyük adamıydı ve nadiren de olsa kilisenin bir üyesiydi. Kral ile arasında resmi bir üst

bulunmadığı için, büyük hareket özgürlüğüne sahipti (Morris, 1918, 153). Bu benzerliklerine rağmen vikont'un çok daha güçlü bir konumda olduğu ve daha geniş bir bölgeyi yönettiği açıktır. O, bağlı olduğu dükün birliklerini komuta eden ve kalelerini koruyan askeri bir liderdir. Düzeni sağlamakla görevlidir ve dükün kararlarının duyurusunu yapmaktadır. Yine şerif gibi bulunduğu bölgedeki vergileri toplamaktadır. Dahası dük adına taşrada adaletin yürütülmesinden sorumlu olup, davalara bakardı. Şeriften en önemli farkı, bu görevleri kalıtsal hale gelebilmekteydi (Haskins, 1909, 469). Bu benzerliklerden olsa gerek ki Latince'deki *vicecomes* sözcüğü İngilizceye şerif olarak tercüme edilmiştir. Dönemin Norman-Fransızcasında ise vikont şeklinde küçük bir değişime uğrayarak varlığını muhafaza etmiştir (Stenton, 1908, 422; Cam, 1912, s. 42).

William döneminde kontların sayısında azalma olduysa da Chester kontluğunda olduğu gibi bazı kontlar şerifin faaliyetlerini kontrol etmekte ve kralın yetkilerini kullanmaktaydı. Fakat I. Henry de William gibi kraliyet otoritesini yerel düzeyde yaymak için kontlukların sayısını mümkün olduğunca azaltmış ve şerifleri bizzat kendisine bağlamaya çalışmıştır (Green, 1989, 118). Lakin iç savaş sırasında (1139-1153) şeriflik kurumu çökmeye başlamıştır (Green, 2007, 38). Belki de bunun en önemli sebebi Stephen ya da Matilda tarafından çok sayıda yeni kontlukların oluşturulmasıdır. Nitekim Savaş öncesinde on altı kontluk var iken 1154'te bu sayı yirmi dörde ulaşmıştı. Ancak II. Henry ile birlikte kontlara karşı yeniden politika geliştirilmiş ve 1154'teki 24 konttan görevi bitenlerin ya da ölenlerin yerine yeni atama yapılmamıştır. Böylece kontların sayısı azaltılmış ve saltanatının sonunda on iki kont kalmıştı (Warren, 1973, 365). Bununla birlikte II. Henry ile başlayan Angevinler döneminde şerifin yetkisi de sürekli daraltılmış ve bu durum 1300'e kadar sürmüştür (Gorski, 1999, 6).

II. Henry'nin başlattığı bu yeniden şekillendirme ve merkezîyetçi yaklaşım hakkında Pipe Rolls denilen mahkeme kayıtlarında önemli bilgiler bulunmaktadır. Bu belgeler, bilhassa mali faaliyetler hakkında çok şey ortaya koymaktadır. Öncelikle II. Henry'nin, yeterli performans göstermeyen şeriflere karşı net bir duruş sergilediği görülmektedir. Bunun altında devraldığı borç yükünü sonlandırılmak istemesi yattığı düşünülmektedir. Bunun için de topladığı vergileri merkeze göndermede gevşeklik gösteren ve borçları biriken şeriflerin görevlerine son verilmekle kalınmamış, ayrıca borçlarını hızlı bir şekilde ödemeleri için onlara baskı yapılmıştır. Örneğin Lincolnshire'daki Jordan de Blosseville'in borçları tahsil edilmekle kalınmamış 1157'de şeriflikten alınmıştır (Amt, 1996, 94).

Söz konusu merkezîyetçi yaklaşım 1194'ten itibaren daha da artmıştır. Bunun neticesinde de şerif, gerçek yürütme yetkisine sahip bölgesel bir diktatörden, başlıca idari amacı çok sayıda kraliyet emrini tatbik eden bir bürokrata dönüşmüştür (Gorski, 1999, 6). Fakat Maitland'ın da ifadesiyle bu sırada merkezi idarenin güçlenmesine katkı sağlayacak başka

kurumların da ortaya çıkması, şeriflerin gücünü kaybetmelerine sebep olmuştur. Onun, “şerifin düşüşü” diye tanımladığı ve yüzyıllara yayılan bu değişim, İngiliz tarihinde önemli bir süreç olarak görülmektedir. Şeriflerin yargı görevleri önce kralın gezici yargıçları tarafından, sonrasında da sulh hâkimleri aracılığıyla yerine getirilmesini müteakip bu yetkilerini kaybetmişlerdir. Cezaların uygulanması da yine yargıçlar tarafından yerine getirilmeye başlanmıştır. Böylece şerif sadece ilçe mahkemelerinde küçük borçlara bakan bir görevli haline gelmiştir (Maitland, 1909, 233). Maitland'ın bu çıkarımı doğru olmakla birlikte bu değişimler şerifi krala daha sıkı bir şekilde bağlı kılmış ve beraberinde onu taşrada kraliyet otoritesinin bir uygulayıcısı haline getirmiştir (Cam, 1963, 28). Nitekim II. Henry'den beri başlayan şeriflerin yetkilerinin kısıtlanması politikasına rağmen onların toplumsal önemlerinde hemen hemen hiç azalma olmamıştır (Stubbs, 1880, 225).

#### **Şeriflerin Seçimi ve Gelirleri**

Şeriflerin seçilmesi sırasında kralların bir denge gözetmesi icap etmekteydi. Öncelikle ilçelerdeki toprak sahibi ve askeri aristokrazi üzerinde otorite uygulamak için yeterli statüye sahip adamlardan atama yapması gerekmektedir lakin bunların yerleşik ve hesap sorulmaz olmaları da istenmemekteydi. Özellikle şeriflik makamının miras olarak devredilmemesi hassas bir konuydu. Çünkü makam, aristokrat bir ailenin malı olursa, kralın görevlendirme takdiri ve denetimi zayıflar. Örneğin 1070'lerde Gloucester'in şerifi Roger de Pitres'den sonra kardeşi, oğlu ve torunu onun görevini üstlenmişlerdir (Bartlett, 2000, 150).

Orta Çağ'da birçok görevlendirmede olduğu gibi şerifler de erkeklerden seçilmekteydi. Fakat dönemin İngiltere'sinde iki kadın şerifin seçilmiş olması dikkat çekmektedir. 1215-1217 iç savaşı sırasında, Brattleby'deki Lincolnshire baronluğunun iki kez dul kalan varisi Lady Nicholaa de la Haye, bu bölgenin en önemli görevlisi olmuştur. Benzer şekilde, Salisbury'nin dul kontesi Ela Longespée'ye, Wiltshire'ın şerifliği verilmiştir. İki kadın şerifin ortaya çıkışı kadın hareketleri açısından büyük bir adım olarak nitelenemese de hem Nicholaa hem de Ela'nın ataerkil devlet idaresinde üstlendikleri bu rollerin zikredilmesinde fayda vardır (Wilkinson, 2004, 111).

Şeriflerin seçimi ve görev yeri hususunda zikredilmesinde fayda gördüğümüz bir diğer husus çift bölge şeriflerdir. Seçilen şeriflerin genellikle bir tane bölge bulunmakla birlikte küçük olan veya birbirine çok yakın durumdaki iki ilçeye bir şerifin görevlendirildiği de olmuştur. Bu türden kalıcı çift şeriflikler Derbyshire/Nottinghamshire, Norfolk/Suffolk, Buckinghamshire/Bedfordshire'dır. Bazen bu, bölge mahkemelerinin de ortaklaşa toplandığı anlamına gelmektedir. Örneğin Derbyshire ve Nottinghamshire'ın ortak bir mahkemesi bulunmaktadır (Bartlett, 2000, 149). Bu dönemde şerifler buldukları bölgenin en büyük kasabasının ismini soyadı olarak taşımaktadır (Morris, 1918, 155).

Seçilen şeriflerin gelirlerini incelediğimizde karşımıza Osmanlı'daki iltizam<sup>2</sup> usulüne benzer bir yöntem çıkmaktadır. XII. yüzyıldan itibaren şerifler, krala yıllık olarak “çiftlik” denilen belirli bir ödeme yapma koşuluyla bulunduğu bölgenin vergisini toplama hakkını kazanmaktadırlar. Bu işlem müzayede ile yapılmakta olup en fazla ücreti veren kişi söz konusu bölgenin şerifi olmaktadır (Angelucci, Meraglia, Voigtländer, 2017, 3-11; Schlight, 1973, 95). Böylece maliye bakanlığı, söz konusu bölgeleri yakinen kontrol etme zahmetinden kurtulmaktadır. Ancak bu durum başka sorunlara da sebep olmuştur ve bunların çözümü kolay olmamıştır (Warren, 1973,268). II. Henry'nin yönetiminin ilk on yılında İngiltere'deki barışçıl ortamın da etkisiyle ülkede refah artmıştır. Bu süreçte şerifler, krala ödediklerinden çok daha fazla gelir elde eden şerifler artık baronlara benzemeye başlamışlardır. Bunun üzerine II. Henry, şeriflerin yıllık ödemelerinin artırılacağı ilçeleri belirlemek için bir araştırma yaptırmıştır. Tahkikat meyvesini hemen vermemiş ancak iki yıl içinde sonuç fark edilir hale gelmişti. 1165'e kadar altı ilçenin şeriflerini değiştirmiş ve bunun neticesinde söz konusu ilçelerden krala verilen yıllık şerif ücretleri yaklaşık yüzde altmış artmıştır (Schlight, 1973, 95-96).

Burada İslam dünyasındaki kadılar ile şerifleri kıyaslamak isteriz. Şerifler, genellikle iltizam usulüyle gelir elde ederlerken, kadılar maaşlı çalışmaktaydılar. Nizamu'l-Mulk Siyasetname'de kadıların harama meyletmemeleri için ihtiyaçlarını karşılayacak miktarda onlara maaş bağlanması gerektiğini ifade etmektedir (Nizamu'l-Mulk, 2018, 53). Öte yandan, dinî vazifelerde bulunan çeşitli görevlilerde olduğu gibi kadılara maaş yerine ikta verildiği de olmuştur (Tarifci, 2021, 253). Bunun yanında onlara birtakım malî ayrıcalıklar tanınmıştır. Örneğin avâriz ve kısım denilen olağanüstü hal vergilerinden muaf tutulması bunlardan bazılarıdır (Tarifci, 2021, 254). İmam Maverdi, kadıların baktıkları davalar hasımsız ve tartışmasız da olsa hediye almalarını uygun görmemekteydi. Şayet bir hediye kabul etmişler ve mallarına karışmamışsa söz konusu hediye mümkünse sahibine iade edilmeli, bu mümkün değil ise hazineye devredilmelidir. Bütün bu imkânlar ve kısıtlamalar onların adil karar vermesi içindir (İmam Maverdi, 1976, 84).

Şeriflerin görev sürelerine gelecek olursak bu konuda yerleşik bir uygulama bulunmamaktadır. Fatih William'ın önde gelen şerifleri genellikle ömür boyu görevde kalmış, hatta bazıları bu görevlerini I. Henry'in saltanatında bile sürdürmüştür (Morris, 1918, 150). Bununla birlikte onların görev süresinin ömür boyu olmadığı iyi bilinen bir kuraldı (Morris, 1918, 26). Bu uygulama şeriflerin Fransa ve Almanya'daki kont ve vikontlarda olduğu gibi

<sup>2</sup> Lüzüm kökünden türeyen iltizam sözcüğü, terim olarak özel bir şahsın yıllık bir bedel mukabilinde devlete ait herhangi bir vergi gelirini toplamayı üstlenmesi anlamına gelmektedir. En güzel örneklerinden birisini Osmanlı devletinde uygulanmakla birlikte aslında İlkçağdan XX. yüzyıla kadar dünyanın birçok yerinde bu yöntemin tatbik edildiği görülmektedir. Bkz. Genç, 200, 154.



soylulaşmalarını engellemiştir (Bartlett, 2000, 150). 1258'de Oxford Hükümlerinde,<sup>3</sup> şeriflerin yalnızca bir yıl süreyle görevde kalması istenmektedir. 1340'ta III. Edward da benzer bir karara imza atacaktır (Stubbs, 1880, 225-226). Fakat kısa görev süresinin olumsuzlukları da görülmüştür. Şerifler arasında fırsatçı ve çarpık davranışlar yaşanmış, kasabalardan sayısız şikâyet gelmiş ve bunun sonucunda ortaya çıkan çok sayıda kraliyet soruşturması yaşanmıştır. Bu tür şikâyetler, özellikle kral savaştayken ortaya çıkmıştır (Angelucci, Meraglia, Voigtländer, 2017, 2).

Şeriflerin görev süresiyle ilgili bu genellemenin istisnaları da olmuştur. Örneğin Cheshire ve Durham, kendine özgü yönetime sahipti. Domesday Book, Cheshire'daki tüm toprakların doğrudan krala değil, Chester kontuna bağlı olduğunu bildirir. Nitekim bu iki bölge kendi şeriflerini atamıştır. İngiltere'nin diğer ilçeleri her yıl maliye bakanlığına hesap verirken, Cheshire ve Durham, krallığın gezici yargıçları tarafından ziyaret edilmemekteydi. Hatta Durham, merkezden verilen kalıpları kullanarak da olsa İngiltere'de kendi darphanesine sahip olmasına izin verilen birkaç bölgeden birisiydi (Bartlett, 2000, 148). Bunların yanı sıra kralın büyük kiracıları olan ve uzun süre görevde bulunan bazı şerifler, tacın güvenilir adamları olarak görülmekteydi. Morris bu kişileri “baron şerif” diye tanımlamaktadır (Green, 1983, 129).

Görev süresi konusunda İslam dünyasındaki kadılarda da benzer uygulamalar görülmektedir. Onlar da bu vazifeyi kalıtsal ve ömür boyu sürdürmeyip, belirli bir müddet için yerine getirmekteydiler. Ayrıca kadıların, bölgelerindeki insanlarla dostluk kurup yargı otoritesini zayıflatmaları riskine karşılık iki veya üç yılı geçmeyecek şekilde tayin edildikleri olurdu. İmam-ı Azam Ebu Hanife ise olaya farklı bir şekilde yaklaşmış ve kadılık görevinin kişiyi ilim öğrenmekten alıkoyacağını düşünerek bir kimseye bir yıldan fazla süreyle bu vazifenin verilmesini doğru bulmamıştır (Atar, 2001, 68).

### **Şeriflerin Görev ve Sorumlulukları**

Şeriflerin başlıca maliye, asayiş, askeri, yargı ve yürütme konularında yetki sahibi olduğunu zikretmiştik. Görüldüğü üzere kralın geniş yetkilerinin küçük ölçekli olarak yerelde kullanımı söz konusuydu. Öncelikle onlar, kralın taşradaki gelirinin tahsilatının büyük bir kısmından sorumlulardı. 1130'a gelindiğinde, çoğu kraliyet malikânesinin kiralari şerifler tarafından kayıt altına alınıp muhasebesi tutulmaktadır (Green, 1989, 119). İsyancıların veya kraliyet tarafından cezalandırılmış kişilerin mülklerine el koymanın yanı sıra borçların veya para cezalarının tahsilatından da sorumlulardı. Eğer borçlu, gerekli ödemeyi yapamaz ise malları

<sup>3</sup> 1258 Nisan'ın da Leicester, Gloucester Norfolk kontları, kralı bazı reformlar yapması için zorladılar. Buna göre 24 kişilik bir konsey seçilmiştir. Bu konsey çalışmalarına başlamış ve Haziran ayında bir program hazırlayıp, bunu Oxford'da bir manastırda krala sunmuşlardır. Bkz. Feiling, 1948, 169.

haczedilirdi. Şerif detaylı bir araştırmadan sonra borcu karşılayacak kadar mal bulamazsa borçludan, iflas ettiğine dair yeminli bir beyan alarak onu borçtan muaf tutardı. Lakin bu muafiyet geçici olup söz konusu borcun silindiği anlamına gelmemektedir. Şayet borçlu sonrasında durumunu düzeltirse ödemesini yapmakla mükelleftir (Warren, 1973, 270; Morris, 1918, 164). Şerifler, bütün bu parasal işlemlerle ilgili Maliye Bakanlığı yetkililerine hesap vermekteydiler. Nitekim I. Henry döneminde 1128-1129'daki bir denetim sırasında hesaplarda büyük açıklar tespit edilmiş ve vergi borcu çıkan şeriflerin çoğu 1130'a kadar görevden alınmıştır (Amt, 1996, 93).

Şeriflerin adli ve kolluk görevleri aslında iç içe geçmiş vaziyettedir. Genellikle onların başkanlığında her ay toplanan büyük bölge mahkemeleri, kral adına adaleti tesis etmek için taşrada faaliyet gösterirken, her üç haftada bir toplanan yüzler mahkemesi, küçük ceza davalarına bakmaktaydı (Walker, 2006, 92). Şerifler ve kralın özel memurları (bailiff) jüri üyelerini seçmekten ve mahkemede bulunmalarını sağlamaktan sorumlulardır. Bu iki yetkili, mahkemeden talep gelmesi durumunda potansiyel jüri üyelerinin listesini oluşturmaktaydı (Masschaele, 2008, 10). Bölge mahkemesinin oturumunda, gezici yargıçlar, başpiskoposlar, piskoposlar, başrahipler, kontlar, baronlar, şövalyeler, mülk sahipleri, mahalli görevliler (reev), her kasabadan dört adam ve her ilçeden on iki şehirli bulunurdu. Toplantının sorumluluğu şeriflerde olurdu (Stubbs, 1880, 223). II. Henry jüriyi ön plana çıkartırken bu konuda şerife daha az itimat etmekteydi. Arazideki hakları kalıcı biçimde belirleyen büyük jürilerin seçimi, kendileri de önemli bir arazi sahibi olan ve bu konuda önyargıları veya çıkarları olabilecek şerifin seçimine bırakılmazdı (White, 1974, 89). 1264'teki Clarendon Hükümleri, şeriflerin ve gezici yargıçların, suç işleyen kişilerin ülke çapında araştırılmasının yapılmasını emretmektedir. Sonrasında ele geçirilen katil, hırsız soyguncu gibi suçlular jüri önünde su çilesiyle birlikte yargılanacaktır.<sup>4</sup> Yine Clarendon Hükümlerine göre eğer soygun, cinayet veya hırsızlık gibi suçlardan aranan kişiler bir ilçeden başka bir ilçeye kaçarlarsa suçun işlendiği ilçenin şerifi, suçlunun bulunduğu yerdeki şerife haber verir. Böylece bilgilendirilen şerif mücrimi tutuklar (Stubbs, 1960, 172). Şeriflerin yönetimindeki shire'lar, IX. ve X. yüzyıllarda askeri açıdan önemli görevlere sahiplerdi. Nitekim Vikinglerle mücadele sırasında kendi aldermenlerinin emri altında çaba göstermişlerdir (Cam, 1912, 42). I. Henry ile birlikte onların askeri faaliyetleri hakkında

<sup>4</sup> Su çilesinde zanlı, önceden papaz tarafından kutsanmış bir göletin içine atılmaktadır. Eğer zanlı suyun üstünde kalırsa suçlu kabul edilir ve ayağı kesilip mallarına el konulur. Şayet suyun dibine batarsa hemen sudan çıkarılır ve masum olduğuna hükmedilir. Ancak bu yönteme karşı zamanla kuşkular oluşmuştur. Nitekim sanık aleyhinde sürekli şikâyetler bulunuyorsa ve son suçlamada sağlam kanıtlar var ise o zaman çileden beraat olsa bile en azından sürgün cezasına çarptırılırdı. Bkz. Salzman, 1917, 184.

önceki dönemlere nazaran daha az atıf bulursa da onların askeri yetkilerinin azaldığı sonucuna varamamaktayız (Green, 1989, 119).

Şeriflerde olduğu gibi İslam dünyasındaki kadılar, ülkeye ve zamana göre değişmekle birlikte genel olarak taşradaki en yetkili isimler arasındadırlar. Onların temel görevi yargılama olmakla birlikte Emeviler'den itibaren yetkilerinde genişleme yaşanmış olup, birçok ülkede asayiş ve yürütmeden de sorumlu hale gelmişlerdir. Bunun yanında yetimlerin ve akıl hastalarının mallarında tasarrufta bulunmak, vakıflara nezaret etmek, vasiyetleri yerine getirmek, velileri bulunmayan yetim kızları denkleleriyle evlendirmek ve şeriflerde olduğu gibi cezaları infaz etmek gibi muhtelif görevlere de sahiplerdi. Yine şeriflerde olduğu gibi şehrin asayiş ve emniyetinin sağlanması, belediyeyle ilgili görevlerin yerine getirilmesi, şahitlerin ve maiyetindeki memurların denetlenmesi gibi görevlere sahip olması dikkatimizi çekmektedir (Atar, 2001, s. 68). Endülüs'te Murabıtlar döneminde bunlara ilaveten ticari meselelerde çözüm yeri kadılar olmuştur. Ayrıca şeriflerin kralın mali haklarını korumakla mükellef olmaları gibi onlar da beytülmâl'in muhafazası, muhtesibin atanması, azli ve kontrolüne kadar birçok vazifeden sorumlular (Dinç, Emine Nurefşan, 2019, 879).

#### **Şerifler Kurumu İçin Reform Çalışmaları**

Kralın yokluğunda yerel yetkilileri kontrol altında tutmak, özellikle Haçlı Seferleri gibi uzun savaşlar sırasında önemli bir sorun olmuştur. Bu dönemlerde onlar hakkında sayısız şikâyetler alınmıştır. Örneğin, Huntingdonlu Henry, "Görevleri yasayı uygulamak olan şerifler ve yargıçlar, hırsızlardan ve soygunculardan daha açgözlü ve korkunç suçlulardan daha kötüydüler." diye yazmıştı (Henry of Huntingdon, 1853, 217; Angelucci, Meraglia, Voigtländer, 2017, 11). Aynı sorun iç savaş sırasında da görülmüş olup, vergi toplama ve adaleti sağlama işlerinde aksamalar yaşanmıştır (Amt, 1996, 93). Örneğin, Stephen'ın saltanatında, kralın taşradaki kontrolü kaybetme tehlikesi doruk noktasına ulaşmıştır (Bartlett, 2000, 150). Bu sebeptendir ki Stephen ve Henry arasında 1153'te yapılan barış anlaşmasında şeriflerin durumu hassaten ele alınmıştır (Amt, 1996, 93). Bütün bu olumsuzluklar sırasında çıkarıcı şekilde davranan şerifler, Orta Çağ İngiliz edebiyatının önemli kötü adam figürleri haline gelmişlerdir. Robin Hood baladları ve Gamelyn'in Öyküsü gibi eserlerde, baskıcı ve hatta yozlaşmış memurluk, sıklıkla kralın ülkedeki çıkarlarını temsil eden adam tarafından kişileştirilmiştir (Özer, 2019, 252-253; Amt, 1996, 91).

Bu olumsuzluklar neticesinde onlar hakkında birçok soruşturma yapılmış olup, bunlardan en önemlisi II. Henry tarafından başlatılmıştır. Henry, uzun süre sonra 1170 baharında Kita'dan ülkeye döndüğünde, şeriflerin yargı yetkilerini baskı unsuru olarak kullandıkları ve muhtelif şantajlar yaptıklarıyla ilgili birçok şikâyetle karşılaşmıştır. Bunun

üzerine aynı yılın Paskalyasından kısa süre sonra geniş bir tahkikat başlatmıştır (Stubbs, 1960, 174). Son dört yıl içinde şeriflere ve diğer memurlara ödenen tüm paralarla ilgili araştırma başlatılmış ve alınan rüşvetler tespit edilmeye çalışılmıştır (Salzman, 1917, 189). 1170 soruşturması neticesinde şeriflerin yetkisiz geçiş ücretleri aldıkları ve uygunsuz zamanlarda ve yerlerde jüri üyesi olmaları için kasabalıları çağırarak shire mahkemelerini kötüye kullandıkları tespit edilmiştir (Angelucci, Meraglia, Voigtländer, 2017, 12). Sonuç olarak, o yılın Michaelmas'ına (Eylül) kadar yirmi dokuz şeriften yirmi veya yirmi ikisi görevlerinden alınmış ve yerlerine tecrübeli kraliyet memurları görevlendirilmiştir. Bu karar, şeriflerin taşradaki ileri gelenlerden seçilmesi teamülünün sonlanması anlamına gelmektedir (Barratt, 2007, s. 254; Bartlett, 2000, 150). Görünüşe göre II. Henry, halkın şikâyetlerinden yararlanarak shire ve yüzler mahkemelerinin yanı sıra parlamento, baronlar ve taşranın idaresinde genel bir hâkimiyet tesis etmeye çalışmıştır (Stubbs, 1960, 174). Nitekim Howden'lı Roger'ın "kral birçok şerifi görevden aldıktan sonra yenilerini getirdi ve daha ağır yeni vergiler koydu" ifadesinden anlaşıldığı üzere halkın lehine bir gelişme yaşanmamıştır (Roger of Howden, 1917, 325).

II. Henry'den sonra diğer krallar döneminde de şeriflere yönelik baskıcı politikalar devam etmiş ve şerifler üzerindeki kontrol sıkılaştırılmıştır (Amt, 1996, 96). 1170'teki sorgu öncesine benzer şekilde, 1274-1275'teki sorguda da 1.000'den fazla yetkiliyle ilgili şikâyet yaşanmıştır. Şerifler, keyfi şekilde para cezası uygulamak, herhangi bir resmi suçlama olmaksızın tutuklama yapmak, borçları iki kez tahsil etmek için tahsilat sırasında uygun makbuzları vermeyi reddetmek ve izinsiz geçiş ücretleri almakla suçlanmışlardı (Angelucci, Meraglia, Voigtländer, 2017, 12).

Bu soruşturmalarla birlikte krallar bazı reformlarla sorunu kalıcı şekilde çözme yoluna da gitmişlerdir. Daha William'dan önce Cnut, (1017-1036) şeriflerine ve diğer yetkililere adaleti manipüle etmemelerini veya haksız yere para toplamamalarını, adil kararlar vermelerini emretmişti (Stafford, 2014, 397). Bildiğimiz kadarıyla 1086-1307 yılları arasında yapılan en az 34 büyük reform ile ya görevlilerin yetkilerini sınırlayarak ya da onları denetlemek için yeni ofisler oluşturarak bu sorun çözülmeye çalışılmıştır. Örneğin, XII. yüzyılda şerifin yargı yetkilerini kısıtlamak için yerel yargıçlar ve sorgu görevlisi getirilmiştir. Benzer şekilde, 1110 yılında maliye bakanlığınca görevlendirilen memurlar, şeriflerin hesapları üzerindeki kontrolü sıkılaştırmıştır (Angelucci, Meraglia, Voigtländer, 2017, 12). 1204'te kral John, birçok şerifi görevden almış ve yerine II. Henry gibi çiftçilerin dışından memurlar atamıştır. Bu yeni görevliler tüm gelirleri Maliye Bakanlığı'na devretmekle yükümlü olan maaşlı memurlardır. Ancak bu sistemden gerekli verim elde edilemeyince kaldırılmıştır (Harris, 1964, 532). Magna Carta'da 1217'de yapılan değişiklik ile bölge mahkemelerinin ayda bir defadan fazla toplanması

ve şerifin yılda ikiden fazla tur<sup>5</sup> yapması yasaklanmıştır. Nitekim üç yıl sonra Surrey şerifi, bu mahkemenin üç hafta içinde ikinci defa toplanmasına izin verdiği için para cezasına çarptırılmıştır (Bartlett, 2000, 151; Angelucci, Meraglia, Voigtländer, 2017, 12).

Şeriflerle ilgili kısıtlamalar XII. yüzyıl ortalarında daha da artmıştır.1258'de Oxford Hükümleri ile şeriflerin, saray mensupları veya profesyonel yöneticilerden değil, yönettikleri ilçelerdeki arazi sahiplerinden (vavasourları) seçilmesi istenmekteydi (Coss, 2006, 36). Bu şekilde taşradaki toprak sahiplerinin gönlü alınmakla birlikte onlar üzerinde otorite kurulmaktan da geri durulmamış. Bunun için her ilçede dört şövalyenin katılımıyla oluşturulan mahkemelerin, özellikle şeriflerin sebep oldukları sorunları dinlemesi istenmiştir (Feiling, 1948, 170). 1258'in Ekim ayında en az 15 kontlukta şövalyenin de hazır bulunduğu parlamentoda Şerif Yasası çıkarılmış ve bu yasaya göre yerel şövalyelerden seçilen 19 şerif atanmıştır ().<sup>6</sup> Bununla birlikte şeriflerle ilgili tartışmalar bitmemekteydi. Onların sebep oldukları sorunlardan dolayı 1259'da Westminster Koşulları denen yeni bir belge hazırlanmıştır. Bu belgeye göre yerel görevlilerin yetkileri sınırlandırılmaktaydı. Taşradaki önemli davaların çözümü için şövalyelerin, şeriflerden ve yerel görevlilerden oluşturulacak mahkemelerdeki daimi üyelerin yeminle göreve getirmelerine karar verilmiştir (Feiling, 1948, 171).

### **Sonuç**

Anglo-Sakson krallıklar döneminden beri İngiltere'nin idari yaşamında önemli bir misyona sahip olan şeriflik kurumunun şekillenmesinde Roma'dan Frank krallıklarına kadar bir çok kültürün etkisinin olduğunu görmekteyiz. Fakat bu kurum, Orta Çağ İngiltere'sinde kendine has bir şekilde tesis edilmiş ve merkezileşme hususunda önemli bir araç haline gelmiştir.

Aslında şerifler veya gerefalar erken dönemlerde taşradaki küçük yerleşimlerin kendi kendilerini idare etme aracı iken, Fatih William'dan itibaren kralın taşradaki en önemli temsilcisi haline gelmişlerdir. Bunun neticesinde şeriflerin yetkisi sürekli artarken adeta taşrada kralın gölgesi gibi hareket etmekteydiler. Onların görev sürelerinin kısa tutulması ve Frank krallığındaki vikontların aksine makamlarının kalıtsal olmaması için gösterilen çaba, Kıta'daki feodal ayrılıkların İngiltere'de görülmesini engellemiştir. Bu da aynı şekilde merkezileştirme yönünde önemli bir adım olmuştur.

<sup>5</sup> “Tur”, şerifin Yüzler'i (hundred) dolanması ve buralardaki mahkemelerde başkanlık etmesine denmektedir. Bkz. Angelucci, Meraglia, Voigtländer, 2017, 12.

<sup>6</sup> Bazı iddialara göre dönemin İngiltere'sinin önemli soylularından ve muhalif politikacılarından Simon de Montfort'un bu reformları IX. Louis'nin yapmış olduğu reform çalışmasından aldığı ileri sürülmektedir. Bu düşüncüyü savunanların en büyük dayanağı Simon de Montfort'un sık sık Fransa'ya gitmesiydi. Ancak bu durum açık değildir. Çünkü öncesinden de İngiltere'de benzer reform çalışmaları mevcuttur. Bkz. Hamilton, 2010, 38.

Burada dikkatimizi çeken husus, erken dönemlerde onların idari misyonu ön plandayken, özellikle II. Henry'den itibaren mali konulardaki görevlerinin daha fazla önem arz etmeye başlamasıdır. Kıta'ya baktığımızda Frank krallığında benzer bir pozisyonda olan vikontlar da geniş yetkilere sahip olmakla birlikte bunu feodal amaçlar doğrultusunda düke bağlı olarak yürütmekteydiler. Ayrıca vikontların askeri niteliği daha fazla ağırlık kazanmaktadır. Daha doğuya gittiğimizde İslam dünyasındaki kadılar da taşra teşkilatında benzer bir pozisyona sahipken, onlarda yargı temel vazife olmuştur. Bununla birlikte her iki görevli de taşradaki itibarları veya en yüksek görevli olmaları hasebiyle diğer vazifeleri de uhdelerine almışlardır.

Şerifler, taşradaki mali politikaların en önemli aracı olmakla birlikte çeşitli sorunların da merkezinde yer almıştır. Nitekim reform çalışmalarının çoğunda onlarla ilgili hükümler yer alması bunun göstergelerindendir. Yapılan soruşturmalar sırasında birçok şerif görevinden alınmışsa da bu kurumun varlığının ısrarla muhafaza edildiğini görmekteyiz. En önemlisi de dönemin İngiltere'sinde birçok alanda Fransız kültüre ve anlayışı hâkim olmasına karşın, şeriflik kurumunun feodalleşmeden varlığını koruması merkezileşme yolunda önemli bir kazanç olmuştur.

### Kaynaklar

Amt, Emilie, "The Reputation of the Sheriff 1100-1216", *The Haskins Society Journal Studies in Medieval History* 8, Edit. C. P. Lewis, Emma Cownie, Suffolk: The Boydell Press, 1996.

Angelucci, Charles,- Meraglia, Simone,- Voigtländer, Nico, "The Medieval Roots of Inclusive Institutions: From the Norman Conquest of England to the Great Reform Act", *PIEP Conference Research Group on Political Institutions and Economic Policy*, (December 2017).

Atar, Fahrettin, "Kadı", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 24: 66-69, İstanbul: TDV Yayınları, 2001.

Barratt, Nick, "Finance and the Economy in the Reign of Henry II", *Henry II: New Interpretations*, Edit. Christopher Harper-Bill and Nicholas Vincent. 242-256, The Boydell Press, Woodbridge 2007.

Bartlett, Robert, *England Under the Norman and Angevin Kings, 1075-1225*, Oxford: Clarendon Press, 2000.

Cam, Helen M, *Liberties & communities in medieval England*, London: Merlin Press, 1963.

Cam, Helen M., *Local Government in Francia and England*, London: University of London Press, Ltd., 1912.

Chadwick, H. Munro, *Studies on Anglo-Saxon Institutions*, New York: Russell & Russell Inc, 1963.

Coss, Peter, “An age of deference”, *A Social History of England, 1200-1500*, Edit. Rosemary Horrox, W. Mark Ormrod. 31-73, Cambridge University Press, Cambridge, 2006.

Dinç, Emine Nurefşan, “Murâbitlar Devleti'nde Fukahanın Konumu”, *Tekirdağ İlahiyat Dergisi*, c. 5, s. 2, (Aralık 2019): 871-910.

Du Chaillu, Paul B., *Viking Ages I*, New York: Charles Scribner's Sons, 1890.

Feiling, Keith, *A History of England*, Norwich: Fletcher and Son Ltd., 1948.

Genç, Mehmet, “İltizam”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 22: 154-158, İstanbul: TDV Yayınları, 2000, ss..

Gorski, Richard Christopher, *The Fourteenth-Century Sheriff: English Local Administration in the Late Middle Ages*, Being a Thesis submitted for the Degree of Doctor of Philosophy In the University of Hull, 1999.

Green, Judith A., *The Government of England Under Henry I*, Cambridge: Cambridge University Press, 1989.

Green, Judith, “King Henry I and Northern England”, *Transactions of the Royal Historical Society*, Sixth Series, Vol. 17, (2007): 35-55.

Green, Judith, “The Sheriffs Of William The Conqueror”, *Anglo-Norman Studies V*, Edit. R. Allen Brown, Woodbridge: Boydell Press, 1983.

Hamilton, J. S., *The Plantagenets*, London: Continuum, 2010.

Harris, Brian E., “King John and the Sheriff's Farms”, *The English Historical Review*, Vol. 79, No. 312, (July 1964): 532-542.

Haskins, C. H., “Normandy under William the Conqueror”, *The American Historical Review*, Vol. 14, No. 3, (April 1909): 453- 476.

Henry of Huntingdon, *Chronicle*, Trans. Thomas Forester, London: Henry G. Bohn, 1853.

<https://converterin.com/area/square-kilometer-km2-to-hide.html>

İmam Maverdi, *El Ahkamu's-Sultaniyye*, çev. Ali Şafak, İstanbul: Bedir Yayınevi, 1976.

Kemble, John Mitchell, *Saxons in England II*, Longman, Brown, London: Green, and Longmans, 1849.

Maitland, F. W., *The Constitutional History of England*, Cambridge: Cambridge University Press, 1909.

Masschaele, James, *Jury, State, and Society in Medieval England*, New York: Palgrave Macmillan, 2008.

Miller, Sean, “Hundreds”, *The Wiley Blackwell Encyclopedia of Anglo*, Edit. Michael Lapidge, John Blair, Simon Keynes, Donald Scragg, Oxford: John Wiley & Sons, Ltd., 2014.

Morris, William A., “The Office of Sheriff in the Anglo-Saxon Period”, *The English Historical Review*, Vol. 31, No. 121, (January 1916): 20-40.

Morris, William A., “The Office of Sheriff in the Early Norman Period”, *The English Historical Review*, Vol. 33, No. 130, (April 1918): 145-175.

Nizamul-Mulk, *Siyasetname*, çev. Mehmet Taha Ayar, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2018.

Özer, Gülnur; “Orta Çağ İngiltere'sinde Özgür bir Okçu: Robin Hood”, *Ortaçağ Araştırmaları Dergisi*, c.2, S.2, (Aralık 2019): 248-263.

Roger of Howden, *The Annals of Roger de Hoveden I*, Trans. Henry T. Riley, London, 1853.

Salzman, L.F., *Henry II*, London: Constable and Company, 1917.

Schlight, John, *Henry II Plantagenet*, New York: Twayne Publishers, 1973.

Stafford, Pauline, “Reeve”, *The Wiley Blackwell Encyclopedia of Anglo*, Edit. Michael Lapidge, John Blair, Simon Keynes, Donald Scragg, John Wiley & Sons, Ltd., Oxford, 2014.

Stenton, Frank Merry, *William the Conqueror*, New York: G. P. Putnam's Sons, 1908.

Stone, A. P., *History of England*, Boston: Thompson and Brown Company, 1883.

Stubbs, William, *Select Charters and Other Illustrations Of English Constitutional History*, Oxford: Clarendon Press, 1960.

Stubbs, William, *The Constitutional History Of England I*, Oxford: The Clarendon Press, 1926.

Stubbs, William, *The Constitutional History Of England II*, Oxford: The Clarendon Press, 1880.

Tarifci, Sinan, “Büyük Selçuklular Devrinde Kadıların Maaşları, Gelir Kaynakları ve Maddî Durumları Üzerine Bir Araştırma”, *Akademik Bakış*, Cilt 14, Sayı 28, (Yaz 2021): 249-265.

*The Oxford English Dictionary Vol VII*, Edit. R. W. Burchfield, Oxford: Clarendon Press, 1989.

Walker, Simon, “Order and law”, *A Social History of England, 1200-1500*, Edit. Rosemary Horrox, W. Mark Ormrod, 91-112, Cambridge University Press, Cambridge, 2006.

Warren, Wilfred Lewis, *Henry II*, Los Angeles: University of California Press, 1973.

White, Albert Beebe, *Self-government at the King's Command*, Westport: Greenwood Press, 1974.



Wilkinson, Louise J., “Women as Sheriffs in Early Thirteenth Century England”, *English Government in the Thirteenth Century*, Edit. Adrian Jobson, 111-124, The Boydell Press, London, 2004.

Williams, Ann, *Kingship and Government in pre-Conquest England c.500-1066*, London: Macmillan Press Ltd., 1999.